

INFLUENȚA MASELOR ASUPRA PROCESULUI POLITIC ÎN CONTEXTUL TRANSFORMĂRILOR DEMOCRATICE (CAZUL REPUBLICII MOLDOVA)

Elena CAMENȘCIC

Catedra Științe Politice și Educație Civică

A large majority of the ex-socialist republics, nowadays states, are in a precarious situation, without a well defined future, so that the problem of the masses' phenomenon study seems to be necessary and have a pragmatic character. It means, that this study is focused on the three-dimensional research of the correlation „masses-political process-democratic changes” in the post-totalitarian relationship context. Thus, there is suggested an exhausting research, which purpose is to evidence the general features of the masses from the ex- Soviet area, as well the deduction of the unique and particular features peculiar to the Moldovan masses. It's also trying to give a definition to the political transition process of the Moldovan type, as it is observed a specific dynamic of this process in Republic of Moldova during the transition period. Or, the correlation between the nature of the democratic transformation and the political process development is a direct and a definitive one. So, the impact of the masses' influence on the political process within the democratic transformation context in Republic of Moldova is a contradictory one, as the masses are passive, are absentee and indifferent to the political life of the state. Drawing an inference, the results of this research are as follows: -the masses in Republic of Moldova are not well involved in the political domain, because of the most socio-economic problems they are disturbed; -the lack of the civil society let the masses, being dispersed and bad organized, neither be able to have an influence on, nor to control the political process; -the imprints of the mentality and the political culture peculiar to the individuals „Homo Sovieticus” prevail over the fragile mentality of the Moldovan masses; -the post-communist political class is not a qualitative and professional one and it's not purposing the achievement of the national interests; this fact is reflected by the political institutions' distrust of the masses. Thus, we can say that the political relations in the country point out the absolute lack of a dialog between the masses and the political pick, this pick being the one who is leading the political process and the democratic transformations in Republic of Moldova.

Au trecut șaisprezece ani de la prăbușirea regimurilor totalitare în țările din Europa de Est, inclusiv în Republica Moldova, eveniment ce a reprezentat o prevestire a instaurării democrației în aceste state. Astfel, indivizii din masele aflate în robia regimurilor blocului socialist și-au redobândit drepturile și libertățile fundamentale, având posibilitatea de acum încolo să-și dezvolte plener și liber potențialul uman. Dar, timpul a demonstrat că nu este atât de ușor pentru mase să accepte „noul” și să dea uitării „vechiul”; ca rezultat, în aceste țări s-a instaurat o tranziție cu caracter complex și tergiversat. Entuziasmul și spiritul revoluționar pe care îl aveau masele l-a începutul perioadei de transformări nu a ținut mult și au fost urmate de scepticism, cinism, neîncredere generală și adesea de nostalgii după timpurile socialiste. Timp de decenii masele au trăit și au fost educate în baza unor valori și doctrine și încercările de a le schimba mentalitatea, într-o manieră bruscă, au eșuat pentru a lăsa spațiu pentru speranțe și iluzii.

Așadar, după prăbușirea comunismului în Europa de Est, noul sistem democratic de guvernare instaurat în regiune a dezamăgit foarte mult masele. Mulți cetățeni, nefiind în stare să reziste presiunilor sociale și psihologice produse de un capitalism primitiv și, în opinia lui G.Soros, „sălbatic”, au început să tânjească după siguranța și liniștea trecutului. Sondajele efectuate în statele ce trec perioada de tranziție denotă că masele au ajuns să aibă încredere în militari și să manifeste ură și dispreț pentru aleșii publici considerați „corupți”, „tâlhari” și „neprofesioniști”. Drept rezultat, masele consideră corupția, criminalitatea și haosul ca pe niște consecințe firești ale democrației.

Majoritatea cetățenilor din Europa de Est au devenit pesimiști, indiferenți și sceptici vizavi de viitorul lor, al copiilor lor sau al statului. Neîncrederea în aleșii publici și în legislație a format un tip nou de „homo post-totalitaricus” care este caracterizat de sintagma „dacă am putea găsi un lider de genul „*mână de fier*” de care am fi siguri că este în stare să soluționeze problemele țării, nu ne-ar părea rău prea mult, dacă el ne-ar lipsi de majoritatea libertăților politice pe care le-am câștigat în urma prăbușirii comunismului”.

La nivelul mentalităților și al atitudinilor publice, instaurarea comunismului în țările Europei Centrale s-a făcut cu prețul dislocării masive a culturilor naționale, prin inocularea pe cale ideologică a unor noi sisteme de valori, simboluri, atitudini și orientări intelectuale.

Epoca actuală poate fi caracterizată de proliferarea grupurilor și rolurilor sociale, de mobilitate geografică și socioprofesională ce duc la apariția fenomenelor de vidare, indiferență sau derută valorică, dar și mai pro-

nunțată este confuzia axiologică în ieșirea din sistemele totalitar-comuniste și în trecerea la economia de piață și democrația pluralistă. Respectiva trecere înseamnă și o tranziție de la un cod valorico-normativ la altul. Astăzi persistă ideea că se cere o schimbare radicală a mentalității indivizilor, deoarece mentalitatea reprezintă mai mult decât valorile, ea este nucleul sistemului de valori și, ca rezultat, se schimbă mai greu. Fostul sistem totalitar la nivelul propagandei și declarațiilor a operat cu așa valori general umane ca Dreptate, Cinste, Adevăr, Eficiență, Competență, Competiție, dar eroarea fundamentală a fost în setul de mijloace propuse, în reaua-credință și minciună, în nerecunoașterea enormei prăpastii dintre vorbe și fapte, dintre ideologie și realitate. Astfel, socialismul care a existat în realitate s-a bazat pe ipocrizie, neîncredere și spaimă, la nivel de masă efectele cele mai negative în câmpul axiologicului le-a avut pe linia inducerii și consolidării exclusivismului, a ideii „cine nu e cu noi e împotriva noastră”, a mentalității jocului de sumă nulă în viața economică și socială, adică a concepției că tot ceea ce unul câștigă altcineva pierde. În acest context, savantul rus C. Gadjev susține ideea că perioada comunismului cu toți adepții săi a încercat să formeze un nou tip de om, și anume – „*homo totalitaricus*”, care are următoarele trăsături:

- ✓ mentalitate caracteristică comunismului, și anume: accentul este pus pe colectivitate, noțiunea de personalitate și individum fiind înlăturate;
- ✓ gândirea și comportamentul sunt caracterizate de uniformitate, se încearcă impunerea unor standarde în toate domeniile vieții;
- ✓ toate inițiativele și încercările de natură privată sunt estompate, indivizii sunt amestecați într-un tot unitar, colectivitatea reprezintă singura formă de existență socială;
- ✓ conformismul este singurul proces ce are putere în societate și presupune același tip de judecată și acțiune pe care îl are grupul; acest proces constituie adesea produsul dorinței de a fi în mod manifest de acord cu grupul, căci a nu fi în rând cu grupul poate implica pierderea statusului sau identificarea ca anormal.

Ca rezultat, amestecul nelimitat al statului în domeniul privat a adus doar prejudicii individului din masă, indivizii de azi care au trecut prin acest regim sunt pesimiști, sceptici față de societate și suferă de apatie socială, din propria inițiativă se înstrăinează de toate sferele de activitate socială. Indivizii sunt mai puțin motivați să aibă un aport maxim la performanța grupului atunci când se simt pierduți în mulțime, anonimul îi îndeamnă să-și cruțe eforturile și să lenevească; astfel, nu există un grad înalt de responsabilitate în masă unde paternalismul s-a înrădăcinat în noul prototip de individ. Totalitarismul a contribuit la minimizarea capacității de critică și analiză vis-à-vis de lumea reală, individul nu poate să înțeleagă și să-și realizeze locul și rolul în societate, în grup sau chiar nu-și cunoaște propriul său *ego*.

Ar fi eficient stabilirea unor trăsături care sunt viabile unei societăți în tranziție în care masele se regăsesc ca niște actori pasivi ai procesului politic de tip tranzitoriu. Astfel, masele se confruntă cu pesimism, apatie și indiferență datorită viciilor ce persistă în societatea în transformare:

- 1) **Lipsa societății civile** – masele nu au reușit încă să se unească și să acționeze de comun acord pentru a îmbunătăți starea de lucruri; aici lipsesc tradițiile de cooperare cât privește desfășurarea unor activități de utilitate publică. Masele nu cred că sunt în stare să schimbe ceva sau că protestele și că acțiunile lor pot avea un impact decisiv asupra oficialităților.
- 2) **Homo totalitaricus** – existența regimului care apela la poliția secretă, la lagăre de concentrare, la instituții psihiatrice menite să distrugă orice sorginte de gândire sau inițiativă independentă și-a lăsat amprenta asupra individului de azi, el devenind suspicios, apatic, pasiv, neîncrezător, retras; astfel, acest tip de indivizi lasă asigurarea necesităților lor de bază pe seama statului. Aceste probleme de ordin psihologic ar trebui să fie plasate pe lista problemelor grave în societatea în tranziție a priori de cele economice sau de alt gen.
- 3) **Fenomenul „spectatorului”** – cetățenii au rolul unui spectator în cadrul procesului politic în transformare, ei așteaptă ca cineva să coboare „de sus” și să le soluționeze crizele din stat. Inițiativa și acțiunea trebuie însă să pornească de la ei; or, democrația presupune un dialog între mase și oficialități cu impuls a priori din partea maselor. Procesul politic în această situație ar trebui să aibă o configurație verticală și să funcționeze în baza principiului „de jos în sus”, unde masele dictează și autoritățile îndeplinesc.
- 4) **Mentalitatea „centru-periferie”** – presupune identificarea statului cu clasa politică de către cetățeni, masele se autoexclud din procesul politic având un caracter dezbinat și atomizat, procesul de autosubestimare ce persistă în cadrul maselor este stimulat de guvernanți. Astfel, guvernanții reprezintă „centrul” de greutate în stat și societatea per ansamblu rămâne a fi o „periferie” liber manipulată și exploatată.

- 5) *Homo economicus* – masele în cadrul procesului politic tranzitoriu au un caracter consumerist, valorile general-umane sunt înlocuite cu cele economice, binele material astăzi aduce confort psihologic unde legile etice și morale sunt totalmente abrogate. Masele așteaptă de la guvernanți garantarea unei stări economice pozitive mai degrabă decât libertatea cuvântului, respectarea legilor, transparență, reprezentativitate, responsabilitate sau corectitudine.

Astfel, tendințele consumatoriste și inexistența societății civile dezvoltă în cadrul maselor un instinct al egoismului negativ care formează noi comportamente politice paradoxale. Dorința de a crea o societate democratică prin activism, energie și interes de la începutul perioadei de tranziție s-a transformat într-un mit unde masele au devenit spectatori la propria existență. Reflexele de supunere și neîncredere din epoca totalitară au supus mentalitatea contradictorie a maselor din spațiul postcomunist. Atomizarea societății și venerarea clasei politice au conturat noi realități politice ce nu sunt defel proprii maselor din spațiul occidental, masele nu se autopercep ca bază a societății, dar ca elemente dirijate de stat, care în cele din urmă nu se autoidentifică cu statul sau cu clasa politică.

Comportamentul politic de masă este influențat de diverși factori, precum: afilierea la un partid, legăturile de familie, relațiile de prietenie, vârsta, religia, ocupația, naționalitatea (sau etnia), locul de reședință, nivelul de educație, convingerile ideologice, nivelul venitului, starea economică generală, statutul social, permeabilitatea la propagandă etc. Astfel, este evident ca masele, pentru a se manifesta ca subiecți activi ai procesului politic în transformare, trebuie să fie la nivel psihologic și material în raport direct cu mentalitatea, cultura și mediul lor de proveniență. Așadar, masele reprezintă un obiect de studiu multidimensional care necesită o cercetare de natură „general-particular-unic”. Aupra comportamentului politic al maselor influențează, după cum am menționat mai sus, un set de factori interni și externi. Dar, adeseori nu există concordanță între ideile și acțiunile maselor, fapt ce se datorează reflexului de „similare” și „duplicitate” ce vine din mentalitatea de tip comunistă.

Evident este faptul că procesul politic tranzitoriu influențează în mod radical dezvoltarea proceselor de natură socială. Transformările de natură socială presupun: adaptarea la noi condiții, trecerea de la o formă de organizare la alta, mutații în cadrul structurii societății, apariția unui mod de gândire diferit, remodelarea comportamentului sociopolitic și modificarea matricelor culturale.

În practica științelor socioumanistice în baza criteriului de dezvoltare a proceselor (fie sociale sau politice) se disting câteva tipuri:

- ✓ *processe direcționate* – acest tip de procese presupune existența unui scop bine conturat spre care se tinde, aceste procese poartă un caracter deschis cu un rezultat cunoscut;
- ✓ *processe nedirecționate* – poartă un caracter haotic, se dezvoltă într-un mod neorganizat, scopul nu este bine definit și rezultatele nu sunt predictibile;
- ✓ *processe reversibile* – aceste procese transformă sistemul într-un mod radical, dar după realizarea sensului sistemul se întoarce la forma și fondul de la care a pornit;
- ✓ *processe ireversibile* – au un caracter finit, orice schimbare este rigidă și conexiunile elementelor nou-create de către procesul metamorfozat cu elementele proprii procesului aprioric sunt nule;
- ✓ *processe dinamice* – aceste procese presupun existența caracterului de dezvoltare și progres, ele se desfășoară doar în direcția cu sens pozitiv; astfel, ele presupun ca fiecare element al sistemului să fie în perpetuă evoluție;
- ✓ *processe statice* – aduc sistemul la o situație de amorfizare, regresul persistă la nivel de sistem și relații interstructurale, procesele de o asemenea natură au un caracter inhibat, izolat și rigid;
- ✓ *processe liniare* – presupun o evoluție sau involuție în cadrul sistemului, poartă un caracter programat și etapizat, pot aduce atât rezultate pozitive, cât și negative;
- ✓ *processe neliniare* – presupun o coagulare treptată a rezultatelor ce se obțin în urma transformărilor care apoi la punctul limită să răbufnească aducând schimbări calitative sau necalitative într-o manieră radicală;
- ✓ *processe ciclice* – sunt procese cu un caracter închis și reprezintă repetarea anumitor scenarii de dezvoltare într-o perioadă limitată de timp;
- ✓ *processe spiralice* – presupun schimbări ciclice și repetabile, cu un caracter static sau dinamic unde la fiecare finalitate de rotație sistemul ajunge la starea inițială, dar de fiecare dată la un alt nivel calitativ.

În realitate, în socium pot exista toate tipurile de procese sus-numite, dar care pot avea un caracter manifest, latent, periodic, spontan. Procesele sociopolitice pot coexista și se pot dezvolta într-o formă fie de activitate în paralel sau prin suprapunere; ele pot fi contradictorii, se pot manifesta în toate aspectele sistemului sau doar în unele domenii. La fel, unele procese pot avea un aport semnificativ recidivând transformări sociale și poli-

tice majore, alte procese se opun sau sunt indiferente față de schimbările ce au loc, unele procese pot purta și un caracter de autoconservare a sistemului.

Toate tipurile de procese sociopolitice sunt purtătoare de anumite funcții, existența lor în formă moderată servește întreg sistemul, dezvoltarea anumitor procese într-o manieră abuzivă, noncoerentă sau spontană ar duce la stabilirea unei situații de criză în socium per ansamblu. În acest context, putem caracteriza procesul de democratizare ca unul: direcționat, ireversibil, dinamic, liniar și spiralic; aceste calificative le putem atribui unui proces de democratizare ideal. Dar, realitatea dovedește că tranzițiile postsovietice sunt de un caracter paradoxal, ceea ce presupune existența și altor subprocesse, ca cele statice, reversibile, nedirecționate etc.

Procesul de democratizare în Republica Moldova este unul de natură tergiversat, deoarece au fost blocate sau au întârziat reformele democratice și cele ale economiei de piață. Situația de criză sociopolitică și economică care persistă pe tot parcursul tranziției face ca Republica Moldova să ducă o politică externă bipolară, ineficientă. Vectorul vestic sau estic în cadrul politicii externe se schimbă în dependență de dispozițiile clasei politice, în special ale șefului statului – V.Voronin. Nivelul declarativ al orientării politicii externe se modifică perpetuu, astfel încât tendința de a fi parte componentă a Uniunii Europene rămâne doar la nivel de „teorie”. Situația instabilă din punct de vedere politic face ca noi să fim priviți cu careva suspiciune și neîncredere de către statele vestice, astfel se lasă amprenta asupra dezinteresului și lipsei de investiții în stat pe parcursul a câtorva ani. Dar, astăzi există un sprijin masiv popular pentru aderarea la Uniunea Europeană, iar reprezentanții poporului au rămas la nivel de realizare a intereselor „private” fără a duce cont de voința poporului. Astfel, drept rezultat, masele se întorc de la politic, în general, și de la guvernanți, în special, ele își pierd încrederea, speranța într-un viitor prosper; ca urmare, se matamorfizează și degradează nivelul de instaurare a democrației.

Pe lângă faptul că masele reprezintă un factor sociopolitic colosal, în paralel ele reprezintă și o dimensiune socioetnică relevantă. În acest context, minoritățile naționale încă din istorie au reprezentat un focar de neînțelegeri și conflicte la nivelul de stat, dar au fost și motive de natură conflictogenă între diferite state. Existența minorităților naționale într-un stat duc la formarea unei societăți agresive, dezintegrată și cu un potențial înalt de manipulare politică. În acest context, nu putem trece cu vederea și cazul țării noastre, care la fel trece printr-o criză profundă de identitate națională și climat agresiv între minoritățile etnice care locuiesc pe acest teritoriu. Republica Moldova este un stat polietic, unde pe lângă populația băștinașă (moldovenii care reprezintă 75,8%) mai locuiesc și alte grupuri etnice: ucraineni (8,4%), ruși (5,9%), găgăuzi (4,4%), bulgari (1,9%) și alte etnii (1,0% – evrei, romi, nemți). Astfel, toate etniile formează baza socială a statului, care, indiferent de apartenența etnică, au dreptul de a se implica în mod egal în viața sociopolitică a statului ai cărui cetățeni sunt.

Problemele care sunt dezbătute vizavi de statutul și privilegiile diferite „de facto” pe care le retrăiesc minoritățile etnice din Republica Moldova sunt:

1) **statutul limbii ruse** este mai avantajat de legislație și clasa conducătoare decât limbile altor etnii (limba ucraineană, limba găgăuză, limba bulgară și limba romilor); în domeniul respectiv se vehiculează cu termenul de „limbă de comunicare interetnică” la adresa limbii ruse, astfel fiind evident faptul că limba rusă este într-un raport privilegiat cu alte limbi ce se vorbesc în Republica Moldova (excepție este limba de stat – moldovenească). Astfel, dacă considerăm că pe teritoriul Republicii Moldova în urma recensământului din 2004 drept ruși s-au identificat 5,9% din populația țării, atunci conflictul interetnic vizavi de statul limbii ruse are un substrat atât teoretic, cât și praxiologic. Prin deducere, putem afirma că orice minoritate etnică poate să pretindă la o echitate între statutul limbii lor și al celei ruse, și vor avea dreptate;

2) **existența clivajului nord-sud** în cadrul diferitelor grupuri etnice, dar, în special, al celui bulgar și găgăuz, se evidențiază problema discriminării geografice; este bine știut că sudul Moldovei este un ținut cu mult mai sărac și mai puțin dezvoltat în comparație cu partea nordică, la fel se știe că în partea de sud trăiesc compact minoritățile bulgară și găgăuză, iar în partea nordică locuiesc dispersat reprezentanți ai minorităților ucrainene, ruse și romi. Astfel că minoritățile din nord au posibilitatea de a se manifesta și de a trăi în condiții mai bune din punct de vedere material;

3) **nonreprezentativitate politică**, ce presupune că în statele cu mai multe grupuri etnice există fenomenul partidelor care apară și protejează minoritățile, fie etnice, religioase sau lingvistice. În Republica Moldova există o mișcare politică „Ravnopravie” al cărei lider politic este V.Klimenko, dar această uniune în mare parte tinde să reprezinte doar grupul etnic al vorbitorilor de limbă rusă. Astfel, putem conchide că grupurile etnice: bulgarii, găgăuzii, ucrainenii și romii nu au formațiuni politice care ar tinde să-i reprezinte în Parlamentul Republicii Moldova;

4) **lipsa dialogului între etnii** – sondajele demonstrează că etniile minoritare din Republica Moldova au tendințe izolaționiste, fapt ce se face observat prin lipsa relațiilor socioeconomice între diferite grupuri etnice. Astfel, datele „Etnobarometrului în Republica Moldova-2005” atestă că există o tendință tridimensională la nivelul relațiilor interetnice, „rușii” se asociază și comunică cu „ucrainenii”; „bulgarii” se văd în relații productive cu „găgăuzii”; „moldovenii” preferă să comunice și să creeze relații socioeconomice cu reprezentanți ai grupului lor.

Acest set de probleme reprezintă motivul crizei de dialog între diferite etnii care duce la instaurarea unui izolaționism în cadrul unui stat unitar cum este Republica Moldova. Or, lipsa unei idei naționale este cauza dezintegrării sociale și duce la un regres social prin atomizarea societății per ansamblu. La fel, o problemă acută este nerespectarea principiului echității; pe lângă grupul etnic rus nu mai există o altă minoritate etnică care să dispună de un set de privilegii echivalent. O altă cauză care influențează asupra comportamentului agresiv în rândul etniilor este problema limbii vorbite. Astfel, participanții la sondaj au afirmat că „limba politicii și administrației este limba moldovenească, pe când limba economiei este limba rusă”.

Toate aceste probleme cu care se confruntă grupurile etnice dau dovadă că legislația privind problemele naționale și relațiile interetnice doar *de iure* este perfectă, dar la nivelul implementării și respectării prevederilor legislative există *de facto* un șir de lacune. În acest context, V.Catarji susține ideea că „democrațiile tinere se confruntă cu „standarde duble” în problema minorităților, cu prescripții normative în privința echității etno-culturale”, opinie veritabilă și în cazul Republicii Moldova, care la fel este catalogată ca o democrație tânără cu multe abateri și paradoxuri.

Dacă unii savanți sunt de părere că etniei ruse îi sunt acordate prea multe privilegii în raport cu celelalte etnii, atunci concomitent există și alte păreri care susțin că în cazul în care „unui grup etnic care constituie 3,5% din totalul populației i se acordă mai mult de 10% din teritoriul național al Republicii Moldova, fapt ce semnifică acordarea unui statut special și privilegiat în raport cu națiunea titulară și restul grupurilor etnice” devine vădit faptul discriminării și nonechității etnice. Evident este și faptul că etnia găgăuză se bucură de un teritoriu anumit și compact, la fel și de o autonomie limitată.

Așadar, putem menționa că dimensiunea etnică are un rol semnificativ în cadrul transformărilor democratice din Republica Moldova. Astfel, putem lansa câteva aspecte etnice definitorii ale comportamentului de masă:

- găgăuzii sunt un grup ce s-a înstrăinat de politica națională de stat, nu sunt deschiși la dialog interetnic, au o rată de participare la alegerile parlamentare din în ce în ce mai joasă, pe când la cele locale se prezintă cu o rată mai ridicată; la fel, grupul etnic se bucură de un șir de privilegii în domeniile economic și cultural;
- bulgarii sunt un grup care acceptă toate etniile, este deschis la dialog interetnic, nu se bucură de privilegii economice și culturale pe care le au găgăuzii;
- rușii și ucrainenii sunt etnii ce locuiesc în zone urbane, preponderent în nordul țării, limba rusă are un statut aparte, iar limba și cultura ucraineană nu este tratată la nivel cu cea rusească, sunt semideschiși spre dialog interetnic;
- romii, evreii sunt etnii numeric mici care nu se bucură de largi privilegii sau autonomii, iar segmentul etnic romii sunt cei mai marginalizați și dezagreați în societatea moldovenească.

În concluzie putem afirma că legislația cu privire la minoritățile etnice din țară nu tratează toate grupurile etnice în mod echitabil. Astfel, unele grupuri etnice se simt lezate, fapt ce influențează în mod direct asupra climatului interetnic și asupra comportamentului politic. Sondajele demonstrează că grupurile etnice sunt înclinate să voteze formațiuni de stânga, deoarece speră la echitate socială și etnică.

În acest context, ar fi oportun ca clasa politică să acorde o atenție deosebită problemei etnice din Republica Moldova. Or, calitatea transformărilor democratice sunt în relație directă cu climatul interetnic din societate. Este anormală situația când o societate este dezintegrată și pasivă din cauza apartenenței etnice. Astfel, o idee națională comună pentru toate grupurile minoritare și o legislație performantă ar putea crea o stare de echilibru în societatea moldovenească.

Transformările democratice ce au loc în spațiul postsovietic au un impact deosebit asupra comportamentului maselor, deoarece masele sunt ca un „întreg de plastilină” care pot fi modelate în conformitate cu scopurile propuse. Dar, nu fiecare clasă politică poate realiza un asemenea proces de metamorfozare a mentalității, culturii și comportamentului politic al maselor. În acest scop mai e nevoie și de o societate civilă reală și eficientă, ceea ce presupune că ea se creează din inițiativa cetățenilor și prin spiritul de organizare și cultură civică. Transformările democratice au un caracter diferit de la stat la stat, ca exemplu fiind Țările Baltice, unde transformările

democratice au dus la crearea societății civile și a unei clase politice profesionaliste într-un timp scurt. În ce privește Republica Moldova, o asemenea evoluție pozitivă este greu de remarcat.

Așadar, scopul acestui articol a fost elucidarea coraportului relaționist „mase–proces politic în transformare–transformări democratice”. În urma cercetării am concluzionat că:

1) coraportul dintre aceste fenomene este bidirecțional, adică din start masele au fost cele care au influențat asupra instaurării unui nou regim care presupune schimbarea totală a întregului sistem prin intermediul procesului politic în transformare; la o primă etapă a tranziției postsovietice masele s-au manifestat ca subiecți activi și influenți ai procesului politic și care, prin urmare, au condiționat aducerea în contextul național a unui șir de transformări radicale care s-au dezvoltat sub vectorul democratizării;

2) la o altă etapă a tranziției deja se observă un pasivism exacerbant al maselor, ele devenind astfel obiect al procesului politic; în acest context, noile transformări democratice dictează comportamentul politic al maselor și calitatea randamentului procesului politic; astfel, noua cale de instaurare a unui regim politic a fost aleasă greșit, plagiată din Occident; iar rezultatele au fost negative, nonproductive și exercită un impact colosal asupra comportamentului politic al maselor; procesul politic a devenit unul cu trăsături evidente ale ilegalității, corupției, clientelismului, haosului și neliniarității;

3) coraportul relaționist dintre aceste fenomene poartă un caracter vertical, care se manifestă prin influența directă a transformărilor democratice atât asupra maselor, cât și asupra procesului politic în transformare; impactul acestor metamorfoze democratice este mai mult unul negativ decât pozitiv, deoarece la alegerea modalității, căii de democratizare a societății per ansamblu nu s-a dus cont de specificul și unicitatea națională; o altă problemă ce împiedică manifestarea maselor ca subiecți activi este existența elitei politice vechi, de sorginte comunistă, care nu permite promovarea noilor valori democratice, dezvoltarea spiritului civic în rândul maselor.

Astfel, putem afirma că doar în cadrul manifestărilor ce au derulat la începutul perioadei de tranziție masele au dat dovadă de forță de convingere, unitate și mare interes față de viitorul țării, în rest ele se manifestă periodic în cadrul campaniilor electorale, unde sunt pasive și indiferente. În acest context, transformările democratice sunt dictate și direcționate de sus, de clasa de guvernare care nu este una profesionistă, tehnocrată sau empatică, ci este condusă de realizarea intereselor de ordin îngust, fie personal sau de grup. Cu asemenea clasă politică și procesul politic în transformare ce derulează în stil retardat, fiind influențat și în prezent de mecanisme totalitare; astfel, este dificil a aprecia calitatea transformărilor democratice. Pentru soluționarea acestei situații este nevoie de instaurarea unei elite tehnocrate, de construirea societății civile, de susținerea și promovarea segmentului social „tinerii”, care este atât de vulnerabil la schimbările haotice ce persistă în societatea post-comunistă. Masele ar trebui să se manifeste activ în cadrul procesului politic prin intermediul mecanismelor pe care le deține o societate civilă sănătoasă, dar existența ei în stare embrionară nu permite influența și nici controlul asupra procesului politic și nici asupra naturii transformărilor democratice.

Bibliografie:

1. Anghel E. Legea Republicii Moldova cu privire la drepturile minorităților naționale: între deziderat și realitate // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVIII / Coordonator V. Moșneaga. - Chișinău: CE USM, 2000.
2. Cantarji V. Transformările sociale și conștiința de sine a grupurilor etnice din Republica Moldova / Institutul de Politici Publice, Etnobarometrul în Republica Moldova. - Chișinău: Gunivas, 2006.
3. Catană V. Legislația Republicii Moldova în domeniul problemelor naționale și relațiilor interetnice / Institutul de Politici Publice, Etnobarometrul în Republica Moldova. - Chișinău: Gunivas, 2006.
4. Козырев Г.И. Социальные процессы и изменения // СОЦИС. - 2005. - №3 (251). - С.115.
5. Гаджиев К.С. Политология: Учебник. - Москва: Логос, 2005.
6. Iluț P. Valori, atitudini și comportamente sociale. - Iași: Polirom, 2004.
7. Munteanu I., Chifu I., Frunțașu I. Moldova pe calea democrației și stabilității. Din spațiul post-sovietic în lumea valorilor democratice. - Chișinău: Cartier, 2005.
8. Neculau A. Manual de psihologie socială. - Iași: Polirom, 2003.
9. Notă informativă cu privire la totalurile Recensământului populației din 2004 // Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova / Coordonator V. Valcov, 04.04.2006, Versiunea electronică: <http://www.statistica.md>. accesat 9 noiembrie 2006.
10. Philip D. Pentru ce s-a luptat în Europa de Est? // Vocea Civică. - 1999. - Nr.6 (27).
11. Sava I.N. Zece ani de tranziție în Europa de Est. - București: Editura Fundației Culturale Române, 2000.

Prezentat la 09.07.2007